

A blue book with gold lettering on its cover, titled 'КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ' (Constitution of Ukraine). The book is placed on a background of draped fabric in the colors of the Ukrainian national flag: blue on top and yellow on the bottom.

КОНСТИТУЦІЯ
УКРАЇНИ

Тема 2. Основи Конституційного права України

План

1. Конституційне право, його особливості та місце в системі законодавства.
2. Загальні засади конституційного ладу України.
3. Народовладдя в Україні та форми його здійснення.
4. Громадянство України як один з інститутів конституційного права.
5. Конституційні права, свободи та обов'язки громадян України.

Рекомендована література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. Нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзбь, М. І. Марчука; передм. М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
3. Конституційне право України: навч. посіб. / упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. К.: ЦУЛ, 2018. 218 с.
4. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
5. Нестерович В. Ф. Виборче право України: підручник. Київ: Ліра-К, 2017. 503 с.
6. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.

1. Конституційне право, його особливості та місце в системі законодавства.

Конституційне право України як галузь права і законодавства являє собою систему правових норм та нормативно-правових актів та інших джерел, що регулюють відносини, пов'язані з основами конституційного ладу, правового статусу особи, народовладдям, територіальним устроєм держави.

Структуру предмета конституційного права України складають:

- відносини політичного характеру (наприклад, форма правління, форма державного устрою);
- найважливіші економічні відносини (скажімо, регламентація існуючих форм власності та механізмів її захисту);
- відносини, що стосуються правового статусу людини і громадянина (громадянство, основні права, свободи, обов'язки та ступінь їх гарантованості з боку держави);
- відносини, що складаються в процесі реалізації права народу України на самовизначення і пов'язані з державно-територіальним устроєм України;
- відносини щодо організації та діяльності державного апарату України;
- відносини, які визначають діяльність органів місцевого самоврядування.

Отже, конституційно-правові відносини — це суспільні відносини, врегульовані конституційно-правовими нормами, суб'єкти яких наділяються взаємними правами та обов'язками, згідно з котрими вони повинні функціонувати.

Принципи конституційно-правового регулювання:

- верховенство права;
- верховенство і пряма дії Конституції та законів у системі нормативно-правових актів;
- загальна демократія;
- політичний, економічний та ідеологічний плюралізм;
- поділ влади;
- гуманізм;
- пріоритетність норм і принципів міжнародного права порівняно з вітчизняним
- законодавством;
- державним та іншим гарантуванням прав, свобод і обов'язків людини і громадянина, народовладдя, захисту суверенітету й територіальної цілісності України тощо.

2. Загальні засади конституційного ладу України.

Розділ I Конституції України має назву «Загальні засади» і складається з 20 статей. У ньому закріплено основні принципи конституційного ладу нашої держави, які є базою для конституційного регулювання найважливіших суспільних відносин.

Правова держава - це держава, в якій панує право, де діяльність держави, її органів і посадових осіб здійснюється на основі та в межах, визначених правом, де не тільки особа відповідає за свої дії перед державою, а й держава несе реальну відповідальність перед особою за свою діяльність та її наслідки.

3. Народовладдя в Україні та форми його здійснення.

Народовладдя в Україні реалізується на основі Конституції через інститути безпосередньої (прямої) чи представницької (виборної) демократії.

До інститутів безпосередньої демократії, які забезпечують ухвалення державного рішення прямим волевиявленням народу, відносять:

- референдум;
- обговорення проектів нормативних актів;
- участь у виборах органів державної влади;
- загальні збори (збір) громадян;
- звіти депутатів і виконавчих органів перед населенням.

Представницька демократія - це засіб реалізації волі народу через обраних ним представників в органи влади: насамперед, народних депутатів, Президента, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів органів місцевого самоврядування.

Референдум - це голосування населення всієї держави (загальнодержавний референдум) або певної частини її населення (місцевий референдум) з метою вирішення найважливіших питань державного та суспільного життя.

Під виборчою системою України розуміється передбачений законодавством порядок формування представницьких органів держави. Усі норми права, які регламентують цей порядок, в сукупності складають виборче право.

Основні принципи виборчого права:

- загального,
- рівного та
- прямого виборчого права
- за таємного голосування;
- вільного й рівноправного висування кандидатів у депутати;
- гласності та відкритості;
- рівності можливостей для всіх кандидатів у проведенні виборчої кампанії;
- неупередженості до кандидатів з боку державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування;
- свободи агітації.

4. Громадянство України як один з інститутів конституційного права.

Питання громадянства України регулюються Конституцією України, Законом України «Про громадянство», міжнародними договорами України.

Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в законодавстві України, застосовуються правила міжнародного договору.

Громадянами України є:

- 1) усі громадяни колишнього СРСР, які на момент проголошення незалежності України (24 серпня 1991 року) постійно проживали на території України;
- 2) особи, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак, які на момент набрання чинності [Законом України](#) "Про громадянство України" (13 листопада 1991 року) проживали в Україні і не були громадянами інших держав;

- 3) особи, які прибули в Україну на постійне проживання після 13 листопада 1991 року і яким у паспорті громадянина колишнього СРСР зразка 1974 року органами внутрішніх справ України внесено напис "громадянин України", та діти таких осіб, які прибули разом із батьками в Україну і на момент прибуття в Україну не досягли повноліття, якщо зазначені особи подали заяви про оформлення належності до громадянства України;
- 4) особи, які набули громадянство України відповідно до законів України та міжнародних договорів України.

5. Конституційні права, свободи та обов'язки громадян України.

Свобода людини — вихідне поняття у проблемі прав людини і громадянина. Розрізняють природні права людини, тобто пов'язані із самим її існуванням і розвитком, і набуті, що в основному характеризують соціально-політичний статус людини і громадянина (інститут громадянства, право на участь у вирішенні державних справ тощо).

Права людини порівняно з правами громадянина пріоритетні. Адже права людини поширюються на всіх людей, які проживають у тій або тій державі, а *права громадянина* - лише на тих осіб, які є громадянами певної країни.

Відповідно до Конституції України, основне право громадянина - це його можливість здійснювати певні дії для задоволення своїх життєво важливих матеріальних і духовних інтересів, установлених державою і закріплених у Конституції та інших нормативно-правових актах.

У Конституції України (переважно в розділі II) визначено такі групи основних прав: громадянські, політичні, економічні, соціальні, екологічні, культурні, сімейні.

Основні права громадян нерозривно пов'язані з їхніми обов'язками.

Основний обов'язок громадянина — це встановлені Конституцією держави вид і міра його необхідної обов'язкової поведінки.

Конституція України у статтях 51, 53, 65–68 визначила такі обов'язки громадян України:

- Захищати Вітчизну, незалежність і територіальну цілісність.
- Шанувати державні символи.
- Не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані збитки.
- Сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом.
- Неухильно додержуватися Конституції і законів України.
- Не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.
- Обов'язок батьків утримувати дітей до повноліття і обов'язок дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків.
- Отримати повну загальну середню освіту.